

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАКОНИ: ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА

О. М. Юхимюк

Стаття присвячена теоретичній характеристиці конституційних законів. Конституційні закони варто поділяти на реформувальні та органічні.

Ключові слова: закон, конституція, конституційний закон.

Сучасний процес законотворення ставить нові виклики в питаннях юридичної техніки, в тому числі щодо розуміння закону як нормативно-правового акта вищої юридичної сили. Категорія «закон» досить різноманітна та потребує формування особливих підходів до вивчення його різновидів.

Щодо розуміння конституційних законів, позиція вітчизняних науковців не однозначна. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. [1, с. 250], Кельман М. С., Мурашин О. Г. [2, с. 324] та ін. розглядають конституцію як різновид конституційного закону. В той же час Скакун О. Ф. [3, с. 322], Луць Л. А. [4, с. 221], Овчаренко І. М. [5, с. 12], Луцький Р. П. [6, с. 20] та ін. наголошують на необхідності виокремлення конституційних законів і визначення їх місця в ієрархії законів за юридичною силою після конституції.

Проте серед другої групи науковців також відсутня повна єдність в розумінні конституційного закону. Луцький Р. П. зазначає, що конституційні закони – це закони, що вносять певні доповнення, зміни, уточнення до тексту конституції. Як і конституція, ці закони приймаються в особливому, ускладненому, порівняно з іншими законами, порядку, і мають вищу, порівняно з ними, юридичну силу [6, с. 20].

На думку Скакун О. Ф., конституційні закони - законодавчі акти, які виходять із конституції і мають за мету конкретизувати основні конституційні положення шляхом регулювання найбільш важливих суспільних відносин або внести до неї (конституції) зміни та володіють стосовно інших нормативних актів, окрім конституції, вищою юридичною силою [3, с. 322]. Зайчук О. В. та Оніщенко Н. М. визначають, що конституційні закони — вносять зміни і доповнення до конституції та приймаються з питань, що передбачені та органічно пов'язані з нею (наприклад, Закон України «Про громадянство») [7, с. 212].

Розбіжності полягають в тому, що одні відносять до конституційних закони, які змінюють, доповнюють чи уточнюють саму конституцію, тобто є, по-суті, частиною самої конституції. Інші до конституційних відносять закони, які конкретизують положення конституції, називаючи такі закони органічними. Треті ж поєднують позиції, відносячи до конституційних законів і ті, які змінюють чи доповнюють конституцію, і ті, які приймаються щодо питань, врегульованих конституцією.

На нашу думку, варто погодитись з позицією Овчаренка І. М., який спростовує існуюче в науковій юридичній літературі віднесення конституції до конституційних законів, визначаючи негативні наслідки такого підходу, як для теорії закону (відбувається зведення нанівець особливого місця конституції у структурі національного законодавства), так і для практики правового регулювання (веде до суттєвих ускладнень в діяльності Конституційного Суду України щодо нагляду за відповідністю усіх нормативних актів нормам Конституції України). Крім того, в Україні існують (за відсутності спеціального визначення відповідного терміна) конституційні закони двох видів: закони, які вносять зміни та доповнення в Основний Закон (реформувальні); закони, які названі в Конституції України і які органічно розвивають та конкретизують її суттєві положення (названі або органічні) [5, с. 12].

У статті 20 Конституції України міститься положення про те, що опис державних символів і порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менше як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України. Очевидно, що закони, присвячені важливим атрибутам держави, її символам, мають ускладнений порядок прийняття в порівнянні із законами, які за загальним правилом приймаються більшістю голосів народних депутатів. Цей порядок прийняття характерний для законопроектів, що змінюють Конституцію, тому, на нашу думку, їх теж можна віднести до розряду конституційних законів. Звідси слідує, що норми Конституції України виділяють особливу категорію законів, які, хоча б за даною ознакою, відрізняються від інших законів, названих у Конституції. За своїми ознаками, значенням їх можна віднести до конституційних законів [8, с. 31].

Визначення «органічний» походить від слова «орган». З одного боку, «органічний», тобто закон, що закріплює діяльність певних органів, з другого – цей термін передбачає трактування терміна «органічний» як такого, що впливає з чогось чи пов'язаний із чимось. Обидва тлумачення, на наш погляд, у контексті цього дослідження цілком доречні, оскільки для органічних законів характерні вагомість для держави й тісна взаємодія з Конституцією [9, с. 97-98].

Вважаємо, що дефініція конституційного закону, запропонована Овчаренком І. М. є найбільш ґрунтовною і виваженою: конституційний закон, як законодавчий акт, що походить від конституції, має на меті конкретизацію названих конституційних положень шляхом регулювання найважливіших суспільних відносин або внесення до неї (конституції) змін, приймається із дотриманням особливої ускладненої процедури кваліфікованою більшістю голосів та має стосовно інших нормативних актів, крім конституції, вищу юридичну силу [5, с. 12].

Необхідність виокремлення органічних законів пов'язана з низкою причин. Конституція, встановлюючи основні інститути, не може детально регламентувати їх, оскільки така детальна регламентація призвела б до значного збільшення обсягу Основного Закону. Тому очевидно є необхідність прийняття законів, які доповнюють та розвивають конституційні положення. Органічні закони є зручним способом регулювання суспільних відносин. Вони дозволяють «розширити» текст Конституції, зробити її повною та доступною для розуміння [9, с. 102]. Також варто взяти до уваги дефініцію, запропоновану Кириченко О.: органічний закон України – це прийнятий законодавчим органом (або шляхом референдуму) нормативно-правовий акт, що деталізує норми Конституції, закріплює й регулює порядок утворення і функціонування будь-якого державного органу, органів місцевого самоврядування та інших органів об'єднань громадян [9, с. 98].

Більшість вчених схиляється до думки, що, як оптимальний варіант, в Конституції повинен бути чіткий перелік конституційних законів. В Україні, за умов відсутності конституційно закріпленої класифікації законів, визначення правового статусу конституційних законів, є проблематичним. Конституція України не запроваджує жодної градації законів за їх юридичною силою, як це намагаються зробити деякі вчені. Цілком очевидно, що їх класифікації повинні ґрунтуватися на Конституції України. У практичних розробках інколи застосовуються в одному ряду такі найменування, як органічні закони, кодекси, конституційні закони тощо. На нашу думку, для такої класифікації конституційних підстав немає. У Конституції України застосовується єдиний термін – «закон», який приймається за єдиною процедурою. Ось чому запровадження окремого статусу (порядку прийняття, співвідношення з іншими актами) поза Конституцією для тих чи інших законів у поточному законодавстві є безпідставним і таким, що суперечить Конституції [8, с. 30-31].

Отже, конституція виступає особливим видом законів, наділених вищою юридичною силою, що мають особливу процедуру прийняття та внесення змін і доповнень, а також регулюють ключові відносини між державою і суспільством. В той же час варто розмежовувати такі поняття, як «конституція» та «конституційні закони». До конституційних законів відносяться дві групи законів: ті, що змінюють чи доповнюють конституцію (реформувальні), а також ті, необхідність прийняття яких передбачається конституцією (органічні).

Література

1. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права: Елементарний курс. Видання друге. Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. 432 с.
2. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. К. : Кондор, 2008. 477 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. 2-те видання. К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.
4. Луць Л. А.. Загальна теорія держави та права: Навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). К.: Атіка, 2007. 412 с.
5. Овчаренко І.М. Закони у системі джерел (форм) права та їх класифікація: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2004. 18 с.
6. Луцький Р. П. Ієрархічність правових джерел (нормативних актів) як відображення буття позитивного права. Часопис Київського університету права. 2012. № 2. С. 18-21
7. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. 2-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
8. Дутка Г. І. Класифікація законів: реальність і перспективи. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 2. 2012. С. 27-35
9. Кириченко О. Поняття та значення органічних законів у системі законодавства України. Вісник Академії управління МВС. 2009. №3. С. 93-103.

Iukhymiuk O. Constitutional laws: theoretical characteristics. *The article is devoted to the theoretical characteristics of constitutional laws. Constitutional laws should be divided into reform and organic.*

Keywords: law, constitution, constitutional law.

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІЗРАЇЛЬСЬКОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ

М. М. Яцишин, А. О. Жеброва

Проаналізовано історичні аспекти формування правової системи Ізраїлю, особливостями якої є поєднання елементів континентального, загального та канонічного права, та їх впливу на розбудову ізраїльської державності.

Ключові слова: держава Ізраїль, ізраїльська територія, змішана правова система, правотворення, єврейський народ.

На сучасному етапі розвитку міжнародних відносин, формування та удосконалення правових систем та механізму ефективного державного управління міжнародна спільнота та окремі країни стикаються з проблемами поєднання історично сформованих культурних, традиційних надбань із викликами сучасності та тяжінням до інновацій, зокрема, і у регулюванні суспільних відносин для рівномірного забезпечення інтересів найширшого кола суб'єктів таких відносин.

Розробку питань особливостей ізраїльської правотворчості та державного будівництва здійснювали такі вітчизняні та зарубіжні дослідники як: А. Барак, Г. Білоричський, Л. Бостан, С. Бостан, В. Гапотій, М. Елон, Я. Едрі, А. Якушев та інші.

Історія єврейського народу корінням сягає II тисячоліття до н. е. Однак, держава Ізраїль є відносно молодою і почала творити свою історію в умовах незалежності з 1948 року. Пройшовши етапи роздроблення, розпорошення етнічного населення ізраїльських територій по світу, посягань на його свободу, культуру, самобутність, наразі, не без специфічних історично зумовлених проблем, Ізраїль є тією країною, яку ставлять у приклад грамотного державного будівництва, основою якого є люди, міцність зв'язку яких з державою і дію в її інтересах забезпечує ефективна державна система гарантій та механізмів охорони прав та інтересів осіб, які беруть на себе виконання визначеного кола зобов'язань перед державою [1].

Сучасна правова система Ізраїлю являє собою унікальне поєднання континентальної, загальної та релігійної (яка в свою чергу поєднує норми іудейського та мусульманського канонічного права) правових сімей. Ізраїльське право формувалося у двох вимірах – релігійному та національному, які в силу обставин, тісно переплелися і зумовили те, що юридичну складову єврейського права неможливо відділити від релігійної.

Усестороннього впливу інших правових джерел право, що побутувало на ізраїльських землях, зазнало і за рахунок безпосереднього використання правових систем інших держав на таких землях. Так, до 1918 року ізраїльські землі належали Туреччині, а тому на них діяло право Османської імперії, основу якого становили різні джерела, серед яких і закони, за основу яких османськими султанами бралися французькі закони (в свою чергу закони та інші нормативно-правові акти – є основою континентального права) [2].

Із здобуттям Ізраїльською державою у 1948 році незалежності почався процес формування, визначення та закріплення тих норм, які б становили систему національного права Ізраїлю. Оскільки релігія була основою, культурною цінністю, яка зберігала зв'язок між таким народом, не дивлячись на історично зумовлену територіальну розпорошеність проживання його представників, вона стала однією із підвалин побудови національної правової системи. В країні діють відразу дві системи релігійного права – єврейська та мусульманська, які застосовуються до представників відповідних конфесій [3].

Загалом, ієрархія порядку застосування норм, визначених тими чи іншими джерелами права, які укорінилися у правову культуру Ізраїлю і складають основу формування правової системи цієї держави, визначена Законом Ізраїлю «Про основні принципи права» від 1980 р., в ст. 1 якого зазначено: «якщо суд буде в ситуації, коли неможливо знайти відповідь на певне питання у писаному